

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 670/2024-46

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Ivana Fiačana a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] zastúpeného JUDr. Milanom Kuzmom, advokátom, Floriánska 16, Košice, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7Cdo/44/2023 z 31. júla 2024 takto

rozhodol:

- Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7Cdo/44/2023 z 31. júla 2024 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 7Cdo/44/2023 z 31. júla 2024 **zrušuje a vec mu vracia** na ďalšie konanie.
- Najvyšší súd Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **1 331,33 eur** a tieto zaplatiť jeho advokátovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
- Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

Odôvodnenie:

I.

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 21. októbra 2024 domáha vyslovenia porušenia základných práv na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), náhradu škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom podľa čl. 46 ods. 3 ústavy a práv na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a účinný prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru uznesením o odmietnutí jeho dovolania v civilnom spore o náhradu škody spôsobenej štátom podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone

verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o zodpovednosti štátu za škodu“). Žiada finančné zadosťučinenie 10 000 eur.

II.

2. Okresný súd prvým rozsudkom zamietol žalobu sťažovateľa proti štátu o náhradu škody spôsobenej mu priet'ahmi v proti nemu vedenom vyšet'ovaní vraždy, keďže v civilnom spore nemožno posudzovať nesprávny postup orgánov činných v trestnom konaní (ďalej len „OČTK“). Predtým okresný súd uznesením nepripustil zmenu žaloby, ktorou sa sťažovateľ domáhal vyslovenia porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov. Tento rozsudok na odvolanie sťažovateľa krajský súd zrušil, keďže je v právomoci civilného súdu posudzovať postup OČTK. Krajský súd poukázal na to, že špeciálny prokurátor konštatoval priet'ahy v postupe OČTK, a preto bola splnená podmienka vzniku zodpovednosti štátu za nesprávny úradný postup. Krajský súd uviedol, že okresný súd mal vykonať dokazovanie k nemajetkovej ujme sťažovateľa. Po vrátení veci z krajského súdu sťažovateľ požiadal okresný súd o výsluch k okolnostiam vzniku nemajetkovej ujmy a vyjadril nesúhlas s názorom krajského súdu, že musí preukazovať jej vznik, keďže podľa Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) sa nemajetková ujma spôsobená priet'ahmi predpokladá.

3. Okresný súd druhým rozsudkom žalobu sťažovateľa zamietol. Konštatoval, že z výsluchu sťažovateľa pred vydania prvého rozsudku zistil, že jeho nemajetková ujma spočíva v pocitoch krivdy, neistoty a úzkosti, ktoré v dôsledku postupu OČTK trvajú sedem rokov. Sťažovateľ uviedol, že OČTK vypočuli množstvo jeho známych a susedov, ktorých oboznamovali s tým, že je obvinený z vraždy a pritom je z regiónu, v ktorom sa ľudia poznajú, a opakovaná medializácia vraždy, z ktorej je obvinený, mu uškodila. Výška nemajetkovej ujmy sa mu ťažko hodnotí, keďže je vo väzbe, no ujma mu vznikla tým, že vyšet'ovanie nie je skončené. Okresný súd z dôvodu hospodárnosti konania návrh na opakovaný výsluch sťažovateľa zamietol, keďže sťažovateľ už bol podrobne vypočutý a vzhľadom na jeho nesúhlas s povinnosťou preukazovať vznik nemajetkovej ujmy by opakovaný výsluch k tejto okolnosti nepriniesol ďalšie podstatné zistenia. Poukázal na § 17 ods. 3 zákona o zodpovednosti štátu za škodu, podľa ktorého sa nemajetková ujma určí s prihliadnutím na osobu poškodeného, jeho doterajší život, prostredie, v ktorom žije a pracuje, závažnosť vzniknutej ujmy a okolnosti, za ktorých k nej došlo, závažnosť následkov v súkromnom živote a spoločenskom uplatnení poškodeného. Okresný súd uzavrel, že sťažovateľ nepreukázal nemajetkovú ujmu a jej výšku, keďže je už 12 rokov obmedzený na osobnej slobode.

4. Proti tomu podal sťažovateľ odvolanie. Namietal zamietnutie jeho opakovaného výsluchu, keďže bez neho nemohol okresný súd zistiť, či mu ujma vznikla. To je podľa neho v rozpore s pokynom krajského súdu zo zrušujúceho uznesenia. Podľa sťažovateľa zamietnutie žaloby odporuje § 17 ods. 2 zákona o zodpovednosti štátu za škodu, podľa ktorého ak iba samotné konštatovanie porušenia práva nie je dostatočným zadosťučinením, uhrádza sa aj nemajetková ujma. Z toho s poukazom na rozhodnutie českého najvyššieho súdu vyvodzuje, že súd mal vo výroku konštatovať porušenie jeho práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov z úradnej povinnosti. K potrebe preukázať vznik a výšku nemajetkovej ujmy sťažovateľ uviedol, že toto dôkazné bremeno musí byť splniteľné a malo by zohľadniť, že porušené sú najvnútornejšie hodnoty osobnosti, súkromie, rodinné väzby a zadosťučinenie má zmierniť osem rokov trvajúci

stres, neistotu a úzkosť. Dôkazné bremeno, ktorým ho súdy zaťažili, považuje za nesplniteľné a neprimerané. Poukazuje na rozhodnutia ESLP, ktorý odškodňuje nemajetkovú ujmu za priet'ahy bez potreby preukazovanie jej vzniku. S touto judikatúrou je požiadavka okresného súdu preukázať vznik nemajetkovej ujmy a nepriznanie náhrady nemajetkovej ujmy sťažovateľovi s odôvodnením, že je dlhodobo obmedzený na osobnej slobode.

5. Krajský súd rozsudkom potvrdil rozsudok okresného súdu. K námietke o nevykonaní opakovaného výsluchu sťažovateľa uviedol, že ťažko preukázateľné pocity krivdy, neistoty, úzkosti, ktoré žiadal odškodniť, boli súčasťou jeho argumentácie na prvom výsluchu. Preto súhlasil s okresným súdom, že ďalší výsluch nebol účelný. K poukazu sťažovateľa na rozhodnutie českého najvyššieho súdu o povinnosti súdu aj bez návrhu poškodeného vo výroku konštatovať porušenie práva uviedol, že česká a slovenská právna úprava zodpovednosti štátu za škodu sú odlišné. K výške nemajetkovej ujmy uviedol, že pri jej určení treba zisťovať konkrétne následky v jednotlivých oblastiach života poškodeného, k čomu dôkazné bremeno zaťažuje poškodeného. Ďalej uviedol, že neprimerane dlhé trestné konanie bezpochyby zaťažuje osobný život, duševnú integritu a psychiku sťažovateľa, no treba zohľadniť okolnosti vylučujúce vznik nemajetkovej ujmy, ktorými je to, že sťažovateľ je už 15 rokov obmedzený na osobnej slobode, a teda má s postavením obžalovaného skúsenosti. Ani potencionálna ujma z výsledku namietaného prípravného konania nemohla zasiahnuť do života sťažovateľa, keďže vykonával doživotný trest odňatia slobody. Preto nemožno dospieť k tomu, že hlavnou príčinou narušenia psychickej integrity sťažovateľa boli priet'ahy v prípravnom konaní. Iné okolnosti ako pocity krivdy, úzkosti, neistoty sťažovateľ ani netvrdil. Preto z výsledkov dokazovania nemožno vyvodiť priamu príčinnú súvislosť medzi psychickou ujmom sťažovateľa a priet'ahmi v prípravnom konaní.

6. Proti tomu podal sťažovateľ dovolanie z dôvodu porušenia jeho práva na spravodlivý súdny proces [§ 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“)]. Namietal zamietnutie jeho opakovaného výsluchu. Uviedol, že krajský súd v zrušujúcom uznesení konštatoval, že okresný súd k vzniku nemajetkovej ujmy nevykonal žiadne dôkazy. Z toho vyvodil, že krajský súd k vzniku nemajetkovej ujmy nepovažoval za dostatočný jeho prvý výsluch. Podľa sťažovateľa si krajský súd protirečí, keď najprv konštatoval, že okresný súd k vzniku nemajetkovej ujmy nevykonal žiadne dokazovanie, no v druhom rozsudku bezo zmeny v dokazovaní konštatoval, že opakovaný výsluch nebol potrebný.

7. V dovolaní sťažovateľ zotrval na tom, že výrok rozsudku okresného súdu je v rozpore s § 17 ods. 2 zákona o zodpovednosti štátu za škodu. Poukazuje na rozhodnutia českého najvyššieho súdu, podľa ktorých ak súd dospeje k záveru o porušení práva štátom, tak je aj bez návrhu poškodeného povinný toto porušenie vysloviť vo výroku, keďže spôsob vysporiadania vzťahu medzi účastníkmi konania vyplýva priamo zo zákona o zodpovednosti štátu za škodu. Záver krajského súdu o tom, že jeho dlhotrvajúce obmedzenie na osobnej slobode vylučuje vznik nemajetkovej ujmy, sťažovateľ považoval za rozporný s judikatúrou ESLP (■■■■ a ■■■■ proti SR č. 37974/20 a č. 55887/20). Podľa sťažovateľa ho súdy zaťažili nesplniteľným dôkazným bremenom k vzniku nemajetkovej ujmy, ktorá mu vznikla nesprávnym procesným postupom OČTK. Poukazuje na to, že ESLP zoberal na vedomie zmier medzi sťažovateľom a vládou (sťažnosť č. 20920/19) týkajúci sa podľa sťažovateľa priet'ahov len v súdnom konaní nadväzujúcom na namietané prípravné konanie, za čo mu bola bez potreby preukazovať jej vznik priznaná náhrada nemajetkovej ujmy.

8. Najvyšší súd ústavnou sťažnosťou namietaným uznesením dovolanie sťažovateľa odmietol pre neodôvodnenie prípustnými dovolacími dôvodmi. Z dovolania vyvodil, že spornou bola právna otázka, či nesprávny úradný postup OČTK spočívajúci v prietáhoch v prípravnom konaní mali okresný a krajský súd konštatovať vo výrokoch rozsudkov, a teda nesprávna aplikácia § 17 ods. 2 zákona o zodpovednosti štátu za škodu. Poukázal na uznesenie okresného súdu z mája 2013 o nepripustení zmeny žaloby v časti, v ktorej sa sťažovateľ domáhal, aby súd vyslovil porušenie jeho práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. K tomu uviedol, že sťažovateľ proti tomuto výroku nevyužil opravný prostriedok. K tomu najvyšší súd na okraj uviedol, že podľa § 137 písm. b) CSP (žalobou možno požadovať, aby sa rozhodlo o nároku na usporiadanie práv a povinností strán, ak určitý spôsob usporiadania vzťahu medzi stranami vyplýva z osobitného predpisu), vychádzajúc z § 17 ods. 2 zákona o zodpovednosti štátu za škodu, je prípustné žalobou požadovať, aby sa rozhodlo i o konštatovaní porušenia práva. V závere najvyšší súd doslovne prevzal časť odôvodnenia krajského súdu o tom, že obmedzenie osobnej slobody sťažovateľa trvá nepretržite 15 rokov. I keď treba vychádzať z toho, že pre prietahy neprímerane dlhé trestné konanie je spôsobilé vyvolať stav neistoty, úzkosti alebo iné psychické ťažkosti sťažovateľa, treba zohľadniť, že má s postavením obžalovaného skúsenosť, pretože počas namietaného prípravného konania bol vo väzbe a vykonával doživotný trest odňatia slobody.

III.

9. Sťažovateľ namieta, že najvyšší súd nijako nereagoval na dovoláciu námietku, že krajský súd si protirečí, keď v prvom uznesení konštatoval, že okresný súd k vzniku nemajetkovej ujmy nevykonal žiadne dokazovanie, no v druhom rozsudku považoval dokazovanie vykonané okresným súdom za dostatočné napriek tomu, že okresný súd po vrátení veci žiadne dokazovanie nevykonal. Namieta nesprávnosť záveru najvyššieho súdu o odmietnutí dovolania len pre to, že proti výroku okresného súdu o nepripustení zmeny žaloby nepodal opravný prostriedok. Poukazuje na judikatúru českého najvyššieho súdu, podľa ktorej ak súd dospeje k záveru o porušení práva štátom, tak z úradnej povinnosti aj bez návrhu poškodeného je povinný konštatovať toto porušenie vo výroku, keďže spôsob usporiadania vzťahov vyplýva z právneho predpisu.

10. Sťažovateľ namieta, že najvyšším súdom z odôvodnenia rozsudku krajského súdu prevzaté konštatovanie, že okolnosťou vylučujúcou vznik nemajetkovej ujmy je nepretržité a dlhodobé obmedzenie osobnej slobody sťažovateľa, je v rozpore s judikatúrou ESLP, podľa ktorej aj napriek tomu môže sťažovateľ tvrdiť, že je obeťou porušenia požiadavky primeranej lehoty. Sťažovateľ namieta, že ho súdy zaťažili neprípustne neprímeraným dôkazným bremenom k vzniku nemajetkovej ujmy, keďže tá mu vznikla samotným nesprávnym úradným postupom. Sťažovateľ porušenie práva podľa čl. 13 dohovoru identifikuje v tom, že po podaní dovolania nemal k dispozícii účinný prostriedok nápravy. Priznanie finančného zadosťučinenie odôvodňuje svojvoľným porušením základných práv.

11. Najvyšší súd ponecháva rozhodnutie o ústavnej sťažnosti na úvahe ústavného súdu. K námietke o nevykonaní opakovaného výsluchu sťažovateľa uviedol, že krajský súd nie je viazaný svojím skorším procesným názorom k rozsahu dokazovania, ak zmenu v rozsahu nevyhnutného dokazovania riadne zdôvodní. K námietke o nekonštatovaní porušenia práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov vo výroku rozsudku uviedol, že je to dôsledok postupu sťažovateľa, keďže nepodal odvolanie proti uzneseniu o zamietnutí rozšírenia žaloby.

K tomu doplnil, že ide o návrhové konanie, a preto súdy nemohli konať nad rámec žalobného návrhu. K námietke o zamietnutí žaloby v časti peňažnej náhrady nemajetkovej ujmy uviedol, že sa stotožnil s krajským súdom, keď prevzal do odôvodnenia časť jeho záverov. Podľa najvyššieho súdu ak okresný a krajský súd argumentačne vyčerpajú otázky, ktoré mu dovolateľ predostrie ako dovolacie dôvody a z ich opisu je dostatočne zrejmé nenaplnenie dovolacích dôvodov, treba aplikovať § 451 ods. 3 CSP o stručnom odôvodnení uznesenia o odmietnutí dovolania.

12. Generálna prokuratúra ako zúčastnená osoba považuje ústavnú sťažnosť za nedôvodnú. Poukazuje na to, že sťažovateľ nepreukázal vznik a výšku nemajetkovej ujmy a príčinnú súvislosť medzi ujmou a prieťahmi vo vyšetrovaní. Napriek tomu, že krajský súd v zrušujúcom uznesení uviedol, že sťažovateľ musí preukázať aj vznik nemajetkovej ujmy, zotrval sťažovateľ na tom, že takúto povinnosť nemá. Z toho vyvodzuje, že opakovaný výsluch sťažovateľa by nepreukázal vznik nemajetkovej ujmy.

13. Sťažovateľ vo vyjadrení k vyjadreniu najvyššieho súdu zotrval na sťažnostných námietkach. Doplnil, že okrem toho, že najvyšší súd nereagoval na jeho dovolacie námietky, tak v odôvodnení namietaného uznesenia absentuje zhrnutie dovolacích námietok.

IV.

14. Z hľadiska ústavného posúdenia treba rešpektovať právomoc najvyššieho súdu ústavne konformným spôsobom vymedzovať si prípustnosť dovolania a vychádzať z toho, že v prvom rade je vecou najvyššieho súdu určovať si koncepciu interpretácie prípustnosti mimoriadnych opravných prostriedkov, a to za predpokladu, že táto nie je nepriateľská z hľadiska ochrany základných práv a slobôd. Z ústavného hľadiska je podmienkou, aby táto interpretácia nebola svojvoľná, ale i formalistická a aby bola čo najustálenejšia (II. ÚS 65/2010).

15. Najvyšší súd dovolanie sťažovateľa odmietol pre neodôvodnenie prípustnými dovolacími dôvodmi. K vyjadreniu najvyššieho súdu k ústavnej sťažnosti, že podľa § 451 ods. 3 CSP stačí, ak v odôvodnení uznesenia o odmietnutí dovolania iba stručne uvedie dôvod odmietnutia, treba uviesť, že aj stručné odôvodnenie musí byť také, aby v dôsledku jeho nedostatočnosti nedochádzalo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Musí nielen dovolateľovi, ale aj tretím osobám okrem skutkového stavu a právneho posúdenia sprostredkovať dovolacie námietky a to, ako sa s nimi najvyšší súd vysporiadal. To platí o to viac, že najvyšší súd pri odmietnutí dovolania z dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP pre neodôvodnenie prípustnými dovolacími dôvodmi preskúmava dôvodnosť dovolacích námietok. Je praxou dovolacieho súdu, že dovolanie z dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP považuje za odôvodnené prípustnými dovolacími dôvodmi, len ak ich súčasne považuje za dôvodné.

16. V odôvodnení namietaného uznesenia v časti opisujúcej obsah dovolania najvyšší súd prevzal len časť obsahu dovolania sťažovateľa týkajúcu sa dovolacej námietky o nekonštatovaní porušenia práva vo výroku rozsudku. Dovolacie námietky o nevykonaní opakovaného výsluchu sťažovateľa a neprimeranom dôkaznom bremene v časti opisujúcej obsah dovolania najvyšší súd neuviedol. Z odôvodnenia možno zistiť to, že najvyšší súd za spornú považoval len otázku, či mali súdy vysloviť porušenie práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov. To však nebola jediná sťažovateľom predstretá a zdôvodnená dovolacia námietka. V odôvodnení namietaného uznesenia absentuje zhrnutie podstaty všetkých dovolacích námietok sťažovateľa.

17. Sťažovateľ proti namietanému uzneseniu formuluje tri námietky. Prvú, že najvyšší súd nereagoval na dovoláciu námietku o nevykonaní jeho opakovaného výsluchu. K tomu sťažovateľ v dovolaní uviedol, že krajský súd si protirečí, keď najprv konštatoval, že okresný súd k vzniku nemajetkovej ujmy nevykonal žiadne dokazovanie, no v druhom rozhodnutí považoval okresným súdom vykonané dokazovanie za dostatočné napriek tomu, že okresný súd po vrátení veci žiadne dokazovanie nevykonal. K tejto dovolacej argumentácii, ktorá spadá pod sťažovateľom v dovolaní označený dovolací dôvod porušenia práva na spravodlivý proces podľa § 420 písm. f) CSP, treba uviesť, že nie je iracionálna. Preto mal na ňu najvyšší súd v odôvodnení namietaného uznesenia zareagovať. Krajský súd v prvom zrušujúcom uznesení konštatoval, že okresný súd napriek výsluchu sťažovateľa k vzniku nemajetkovej ujmy nevykonal žiadne dokazovanie, no v druhom rozsudku už považoval dokazovanie k vzniku nemajetkovej ujmy za dostatočné. Sťažovateľ od najvyššieho súdu dôvodne žiadal vysvetliť, či a prečo môže byť totožný výsluch krajským súdom vyhodnotený raz ako žiadne dokazovanie, no následne ako dostatočné dokazovanie. Najvyšší súd až vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti vysvetlil, z akého dôvodu túto dovoláciu námietku považoval za nedôvodnú. To však nemôže nahradiť jeho povinnosť reagovať na podstatné dovolacie námietky v odôvodnení rozhodnutia o dovolaní.

18. Nedôvodnosť tejto dovolacej námietky najvyšší súd vysvetľuje tým, že krajský súd nie je viazaný skorším procesným názorom k rozsahu dokazovania, ak zmenu v rozsahu nevyhnutného dokazovania riadne zdôvodní, čo krajský súd urobil. S týmto všeobecným argumentom možno súhlasiť. No bez ďalšieho nie je dostatočne adresnou reakciou na okolnosti veci sťažovateľa. Niečo by malo byť príčinou zmeny v hodnotení potreby vykonania ďalšieho dokazovania (napr. vykonaním ďalších dôkazov alebo zmenou právneho posúdenia pominula potreba dokazovať vznik a výšku nemajetkovej ujmy). Nemožno vylúčiť ani to, že krajský súd pri prvom rozhodovaní pri konštatácii o nevykonaní dokazovania k vzniku a výške nemajetkovej ujmy opomenul zohľadniť výsluch sťažovateľa, keďže vtedy nebol pre jeho rozhodnutie podstatný. Sťažovateľ nedostal odpoveď na protirečivé konštatovania krajského súdu o nevykonaní žiadneho dokazovania ku vzniku nemajetkovej ujmy a neskôr, bez akejkoľvek zmeny v dokazovaní či právnom posúdení, o dostatočnosti dokazovania.

19. Potrebu odpovedať sťažovateľovi na túto dovoláciu námietku umocňuje aj to, že dokazovanie, ktoré krajský súd vyhodnotil ako dostatočné a výsluch sťažovateľa za podrobný, okresný súd vykonal počas toho, ako zastával právny názor, že v civilnom spore nemožno posudzovať nesprávny postup OČTK, a teda nemožno ani rozhodnúť o náhrade nemajetkovej ujmy. To je spôsobilé vyvolať pochybnosť o tom, či bol sťažovateľ vôbec vypočutý k okolnostiam vzniku a výšky nemajetkovej ujmy. Okresný a krajský súd zamietli žalobu sťažovateľa pre nepreukázanie vzniku nemajetkovej ujmy v príčinnej súvislosti s priesťahmi vo vyšetrowaní. Túto dovoláciu námietku sťažovateľa tak možno hodnotiť ako podstatnú, keďže sťažovateľ chcel opakovaným výsluchom preukázať vznik a výšku nemajetkovej ujmy. Len to však neznamená, že jej najvyšší súd mal a musí vyhovieť. Musí sa s ňou v okolnostiach veci sťažovateľa vysporiadať nielen všeobecným konštatovaním o možnosti zmeniť názor na rozsah nevyhnutného dokazovania.

20. Druhá sťažnostná námietka sa týka otázky, či je súd povinný vo výroku rozsudku konštatovať porušenie práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov, ak dospeje k záveru, že v postupe OČTK boli priesťahy. Najvyšší súd sa s touto otázkou sčasti vysporiadal, keď konštatoval, že sťažovateľ proti uzneseniu okresného súdu o nepripustení rozšírenia žaloby

o konštatovanie porušenia práva nepodal opravný prostriedok. Nesprávnosť tohto záveru najvyššieho súdu sťažovateľ v ústavnej sťažnosti namieta.

21. K tomu treba uviesť, že aj keď najvyšší súd túto otázku pomenoval právnou a s tým súvisiacou dovolacou argumentáciou sťažovateľa ako nesprávnu aplikáciu zákonnej normy, tak tento sťažovateľom vymedzený dovolací dôvod nepodradil pod dovolací dôvod nesprávneho právneho posúdenia podľa § 421 CSP, ale vysporiadal sa s ním ako s vadou zmätočnosti. K tomu možno doplniť, že na tento dovolací dôvod možno nazerať ako na nesprávny procesný postup súdov, ktorý sa vo výsledku prejavil tak, že hoci súdy v odôvodneniach konštatovali porušenie práva sťažovateľa na prerokovanie jeho veci bez zbytočných prietáhov, tak to nepoňali do výroku rozsudkov. Keďže sa najvyšší súd s touto dovolacou námietkou vysporiadal, tak je bez významu, ako ju pomenoval. V nadväznosti na sťažnostnú argumentáciu treba posúdiť, či sa s ňou vysporiadal ústavne udržateľne.

22. Najvyšší súd dôvodnosť tejto dovolacej námietky sťažovateľa odmietol len preto, že sťažovateľ nepodal odvolanie proti uzneseniu okresného súdu o nepripustení zmeny žalobou, ktorou sa domáhal vyslovenia porušenia práva na prejednanie veci bez zbytočných prietáhov. To možno vyvodiť z na okraj uvedenej konštatácie najvyššieho súdu, že podľa § 17 ods. 2 zákona o zodpovednosti štátu za škodu v spojení s § 137 písm. b) CSP (žalobou možno žiadať rozhodnúť o nároku na usporiadanie práv a povinností strán, ak určitý spôsob usporiadania vzťahu medzi stranami vyplýva z osobitného predpisu) možno požadovať, aby súd rozhodol i o konštatovaní porušenia práva. Tento záver najvyšší súd vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti doplnil, keď uviedol, že ide o návrhové konanie a súdy nemohli postupovať nad rámec žalobného návrhu, ktorý bol po uznesení o nepripustení zmeny žaloby ustálený.

23. Až toto vyjadrenie dovysvetľuje, prečo podľa najvyššieho súdu musel sťažovateľ podať odvolanie proti uzneseniu o nepripustení zmeny žalobného návrhu. Z odôvodnenia namietaného uznesenia to zrejme nie je. Na okraj uvedený názor najvyššieho súdu, že žalobou podľa § 137 písm. b) CSP možno požadovať, aby súd vo výroku rozsudku konštatoval porušenie práva podľa § 17 ods. 2 zákona o zodpovednosti štátu za škodu, je v rozpore s jeho tvrdením, že súdy by konali nad rámec žalobného návrhu. Ak je podľa § 137 písm. b) CSP predmetom sporu nárok na usporiadanie práv a povinností strán a určitý spôsob usporiadania vzťahu medzi stranami vyplýva z osobitného predpisu, tak súd nie je viazaný žalobným návrhom, ale je oprávnený a zároveň povinný rozhodnúť spôsobom, ktorý vyplýva z osobitného predpisu. To je v aktuálnom procesnom predpise vyjadrené v § 140 ods. 3 CSP, podľa ktorého sa za zmenu žaloby nepovažuje úkon žalobcu, ktorým mení uplatnený nárok, ak určitý spôsob usporiadania vzťahu medzi stranami vyplýva z osobitného predpisu. Preto je bez významu, že sťažovateľ nepodal odvolanie proti uzneseniu o nepripustení zmeny žalobného návrhu.

24. Judikátorne závery českého najvyššieho súdu, aplikácie ktorých sa sťažovateľ domáhal, nepriamo aplikoval aj najvyšší súd, keď konštatoval, že žalobou podľa § 137 písm. b) CSP možno žiadať konštatovanie porušenia práva vo výroku rozsudku, keďže určitý spôsob usporiadania vzťahov medzi stranami vyplýva z osobitného predpisu. No v nadväznosti na to nie v súlade s neviazanosťou súdu žalobným návrhom pri tomto type žaloby skonštatoval, že sťažovateľ tým, že nepodal odvolanie proti uzneseniu o nepripustení zmeny žalobného návrhu, zapríčinil, že súd musel rozhodnúť len o pôvodnom žalobnom návrhu, v ktorom sa vyslovenia porušenia práva vo výroku nedomáhal.

25. Tretia sťažnostná námietka sa týka neprimeraného a nesplniteľného dôkazného bremena k vzniku a výške nemajetkovej ujmy, ktorým súdy sťažovateľa zaťažili. Krajský súd k tejto námietke všeobecne uviedol, že peňažné zadostučinenie možno priznať až vtedy, ak dostatočným prostriedkom nápravy nie je samotné konštatovanie porušenia práva a nemajetkovú ujmu nemožno uspokojiť inak a že jeho výška musí byť založená na konkrétnych hľadiskách vychádzajúcich z dokazovaním zisteného skutkového stavu, najmä následkov v oblastiach života poškodeného. Následne konštatoval, že treba zvažovať, či nenastali okolnosti, ktoré vznik nemajetkovej ujmy vyvracajú. Krajský súd tak dokazovaním zistené skutkové okolnosti (dlhotrvajúce obmedzenie osobnej slobody sťažovateľa väzbou a výkonom doživotného trestu odňatia slobody) posúdil ako okolnosti vylučujúce vznik nemajetkovej ujmy.

26. Krajský súd správne prihliadol na tieto vo veci sťažovateľa podstatné okolnosti. No nebolo priliehavé aj v kontexte odvolacej argumentácie sťažovateľa pomenovať ich ako okolnosti vylučujúce vznik nemajetkovej ujmy. Najmä, ak predtým konštatoval, že prieťahy vo vyšetrovaní bezpochyby negatívne zasahujú do života poškodeného, čo možno chápať ako konštatáciu o vzniku nemajetkovej ujmy. Priliehavejšie sa javí pomenovať tieto okolnosti napríklad ako okolnosti odôvodňujúce záver, že konštatovanie porušenia práva je dostatočným zadostučinením, alebo ako okolnosti odôvodňujúce neodškodnenie nemajetkovej ujmy v peniazoch, keďže s prihliadnutím na okolnosti, ktoré sú demonštratívne určujúce pre výšku peňažného odškodnenia, by táto bola pre tieto vo veci sťažovateľa podstatné okolnosti nulová. A to po zohľadnení napríklad aj výšky finančného zadostučinenia, ktoré bolo sťažovateľovi už celkovo priznané inými súdmi za prieťahy vo vyšetrovaní, ktoré žiadal odškodniť.

27. Pretože krajský súd väzbu a doživotný trest odňatia slobody sťažovateľa vyhodnotil ako okolnosti vylučujúce samotný vznik nemajetkovej ujmy, formuloval sťažovateľ dovoláciu námietku o nesplniteľnom dôkaznom bremene vzniku a výšky nemajetkovej ujmy. Keďže táto dovolacia námietka v odôvodnení namietaného uznesenia najvyššieho súdu absentuje rovnako ako dovolacia námietka o nevykonaní opakovaného výsluchu sťažovateľa, nemožno dospieť k inému záveru než tomu, že žiadna časť zdôvodnenia neprípustnosti dovolania sa netýka tejto dovolacej námietky.

28. Najvyšší súd po vyjadrení k jedinej dovolacej námietke o konštatovaní porušenia práva vo výroku rozsudku len doslovne prebral časť odôvodnenia krajského súdu, že pre prieťahy neprimerane dlhé trestné konanie je spôsobilé vyvolať stav neistoty a úzkosti, ktoré chce sťažovateľ odškodniť, no treba zohľadniť, že má skúsenosti s trestným konaním, pretože bol väzobne stíhaný a vykonával doživotný trest odňatia slobody. Táto z odôvodnenia krajského súdu doslovne prebratá časť nie je vecnou reakciou na dovoláciu námietku o neprimeranom dôkaznom bremene. Sťažovateľovi neodpovedá na podstatu jeho námietky, t. j. nevyvracia nesprávnosť argumentácie sťažovateľa, že musel preukazovať samotný vznik nemajetkovej ujmy. K tomu treba uviesť, že z § 17 ods. 2 zákona o zodpovednosti štátu za škodu je zrejmé, že aj len konštatovanie porušenia práva je odškodnením vzniku nemajetkovej ujmy. Z konštatácie krajského súdu, ktorú najvyšší súd prevzal, že pre prieťahy dlhé trestné konanie je samo osebe zásahom do života poškodeného, plynie záver, že to samo osebe postačuje pre vznik nemajetkovej ujmy. Táto dovolacia námietka sťažovateľa tak nebola námietkou o nesplniteľnom dôkaznom bremene vzniku nemajetkovej ujmy, ale o tom, či a akou formou v okolnostiach veci sťažovateľa nemajetkovú ujmu odškodniť. Najvyšší súd aj dovoláciu námietku o neprimeranom dôkaznom bremene nechal nepovšimnutú.

29. K tomu treba doplniť, že sťažovateľ v ústavnej sťažnosti nenamieta, že by sa najvyšší súd k dovolacej námietke o neprimeranom dôkaznom bremene nevyjadril. V súvislosti s touto dovolacou námietkou je jeho ústavnoprávna argumentácia opakovaním dovolacej argumentácie. To je dôsledkom toho, že najvyšší súd túto dovoláciu námietku v odôvodnení namietaného uznesenia neuviedol ani v opise obsahu dovolania, ani v zdôvodnení odmietnutia dovolania. Preto nemožno z odôvodnenia namietaného uznesenia zistiť, či doslovné prevzatie časti odôvodnenia krajského súdu o obmedzení osobnej slobody sťažovateľa a doživotnom treste odňatia slobody malo byť reakciou na túto dovoláciu námietku. Sťažovateľ to zrejme považoval za reakciu na jeho dovoláciu námietku, keďže táto časť odôvodnenia najvyššieho súdu, hoci nasleduje po argumentácii k námietke o nekonštatovaní porušenia práva vo výroku rozsudkov, tak s ňou nemá žiadny súvis.

30. Najvyšší súd zareagoval, aj to nekomplexne a rozporuplne len na jednu z troch sťažovateľom dostatočne zrozumiteľne sformulovaných dovolacích námietok. Tým nenaplnil svoju právomoc ústavne súladne preskúmať prípustnosť dovolania a povinnosť dostatočne zrozumiteľne a jasne odpovedať na podstatné dovolacie námietky. Tým došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jeho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Preto bolo v tejto časti ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vyhovené s tým, že namietané uznesenie najvyššieho súdu sa zrušuje a vec sa mu vracia na ďalšie konanie.

31. Nebol dôvod vyhovieť ústavnej sťažnosti v časti namietaného porušenia práva na náhradu škody spôsobenej nesprávnym úradným postupom podľa čl. 46 ods. 3 ústavy, keďže záver najvyššieho súdu o neprípustnosti dovolania je nekomplexne a rozporuplne odôvodnený a vo vzťahu k dôvodnosti žaloby sťažovateľa neformuluje žiadne konkrétne závery. Nebol dôvod vyhovieť ústavnej sťažnosti v časti namietaného porušenia práva na účinný prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru, keďže sťažovateľ ho využil podaním ústavnej sťažnosti. Nebol dôvod priznať sťažovateľovi finančné zadostučinenie. Konštatované porušenie práv sťažovateľa možno v plnej miere kompenzovať zrušením uznesenia najvyššieho súdu a vrátením veci na ďalšie konanie.

32. Zistené porušenie ústavných práv sťažovateľa odôvodňuje, aby mu najvyšší súd podľa § 73 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov nahradil trovy konania, ktoré mu vznikli zastúpením advokátom. Ich výška bola určená podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), čo za tri úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti a vyjadrenie 2 x 343,25 eur + 371 eur) s náhradou podľa § 16 ods. 3 vyhlášky (2 x 13,73 eur + 14,84 eur) zvýšené o daň z pridanej hodnoty, pretože advokát sťažovateľa je platiteľom dane z pridanej hodnoty, predstavuje 1 331,33 eur.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. mája 2025

Robert Šorl
predseda senátu